

ADVIES Jeugdrecht

De Vlaamse Jeugdraad pleit voor een jeugdrecht waarbinnen alle minderjarigen berecht kunnen worden. We luisterden rechtstreeks naar de stem van betrokken jongeren en experts uit het werkveld. Dit resulteerde in een geheel van waardevolle aanbevelingen betreffende het omgaan met jeugddelinquent gedrag.

VLAAMSE JEUGDRAAD	
3 september 2008	ADVIES 08/22

Jeugdrecht

De Vlaamse Jeugdraad in vergadering op 3 september 2008 onder voorzitterschap van Stefaan Marien en waarbij aanwezig waren:

Yasmin Bhatti, Lien Boutsen, Lieven Casteels, Katleen Claessens, Toon Fonteyne, Bruno Houthoofd, Stijn Jacobs, Mieke Nolf, Tom Van den Borne, Tess Van Deynse, Hanne Vermeiren, Caroline Verschueren, Jasper Ysebaert

Brengt met 13 stemmen voor en 1 onthouding het volgende advies uit:

1. Inleiding

Het thema jeugdrecht op onze agenda

In 2006 werd er een wet goedgekeurd die het jeugdrecht wijzigde. De wet betreffende de jeugdbescherming van 1965, die gebaseerd was op een beschermingsfilosofie, werd aangepast en uitgebreid met een herstellingsfilosofie.

De Vlaamse Jeugdraad heeft in 2004 een advies uitgebracht over de kadernota betreffende de hervorming van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming.

Het thema jeugdrecht bleef na dat advies leven binnen de Vlaamse Jeugdraad, net zoals het in politieke en mediakringen actueel bleef. De berichten die over dit thema de wereld worden ingestuurd, zijn vaak negatief en schetsen een uitvergroot beeld van "de criminele jongere". De Vlaamse Jeugdraad vindt het onterecht dat dit thema voornamelijk op deze manier naar voren komt. We ontkennen niet dat er jongeren zijn die zaken 'misperueren' en we vinden dat hier op gereageerd moet worden. Maar de manier waarop bepaalde unieke zaken voorgesteld worden, kan voor ons niet, omdat ze alleen maar kan leiden tot kortzichtige reacties en zelfs onnodige aanpassingen van de wetgeving.

Een traject over jeugdrecht in 2008

Naast het 'opvolgen' van het thema, zetten we in 2008 een uitgebreider traject op. Dat traject had als doel een genuanceerd debat te organiseren en een advies te formuleren over het thema jeugdrecht met de stem van jongeren als centrale inhoud.

In samenwerking met Arktos¹ startten we een **jongerentraject** over het thema jeugdrecht. Met een groepje jongeren werd een trimester lang gewerkt in verschillende sessies. Tijdens die sessies werden verschillende aspecten van het jeugdrecht behandeld. De jongeren werkten aan een filmpje waarin ze via interviews hun ervaringen verwoordden en toonden. Ze hebben ook samen een aantal stellingen geformuleerd. Deze stellingen beschrijven de knelpunten die zij ervaren in contacten met politie, sociale dienst van de jeugdrechtbank en jeugdrechter of jeugdrechtbank. Enkele jongeren die heel het traject meededen, woonden ook het Kletske Jeugdrecht bij (zie verder).

We gebruiken de stellingen en uitspraken uit het jongerentraject ook in dit advies. Ze worden cursief bij het begin van thema's weergegeven. Een stelling is een gedragen uitspraak van de hele groep jongeren, een uitspraak is een quote van één van de jongeren uit een interview in de film. Deze stellingen en uitspraken vormen een duidelijke indicatie van ervaringen die meerdere jongeren hebben. We beschouwen deze stemmen bovendien als een motivatie voor andere actoren om ook jongeren te horen over dit thema.

Parallel met dit jongerentraject werd een **werkgroep** samengesteld met mensen uit het ruime werkveld van het jeugdrecht. Deze werkgroep heeft mee input geleverd voor de inhoud van het Kletske Jeugdrecht en dit advies. In de werkgroep kwamen mensen van volgende organisaties samen: Arktos vzw, Antwerpse Dienst Alternatieve Maatregelen (ADAM), Oranjehuis vzw, Gemeenschapsinstelling De Zande, een jeugdadvocate en de Ondersteuningsstructuur Bijzondere Jeugdzorg (OSBJ).

Het algemene opzet werd opgevolgd binnen de **Algemene Vergadering van de Vlaamse Jeugdraad**.

Eind mei organiseerde de Vlaamse Jeugdraad het **Kletske Jeugdrecht**. Op dat debat kaartten we de heetste hangijzers aan die naar voren kwamen tijdens het jongerentraject en in de werkgroep. Hierbij waren ook vertegenwoordigers van de Vlaamse minister van Welzijn en de federale minister van Justitie aanwezig, en daarnaast ook heel wat mensen uit het werkveld, enkele jeugdadvocaten en jeugdwerkers. Tijdens die namiddag toonden we eveneens het filmpje van de jongeren van Arktos (waardoor de stem en ervaringen van deze jongeren ingebracht werden in het debat) en werd het onderzoek voorgesteld van de officiële statistieken van de politie en het parket (en/of de jeugdrechtbank) van het Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Departement Criminologie (NICC)², en enkele gegevens uit de JOP-monitor³.

Waarom NU een advies over jeugdrecht?

We zijn vertrokken van de wetswijziging die vanaf 2006 in werking is getreden, en waarvan de maatregelen tegen 2011 allemaal van kracht zouden moeten zijn. We geven hier en daar een reactie op de positieve vernieuwingen en de tekorten in die gewijzigde wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, maar willen zeker nog geen vroegtijdige evaluatie maken van die aangepaste wet. We willen de wet zeker nog de kans geven om verder te groeien en om de uitvoering ervan te optimaliseren.

Maar dit advies schrijven we vooral om aan te geven wat we belangrijk vinden in het omgaan met jeugddelinquentie. Het traject dat we aflegden om tot dit advies te komen, gaf ons heel wat materiaal dat we onder de aandacht willen brengen. We bezorgen die informatie graag zo concreet mogelijk aan de betrokken ministers, in de eerste plaats de ministers van Justitie en Welzijn.

2. Uitgangspunten binnen traject en advies

Het jeugdrecht is een waar **kluwen**: de regelgeving en de uitvoering ervan, gaat het nu om straffen of maatregelen, welke leeftijden gelden voor welke maatregelen, wat kan op parketniveau gebeuren, waar heeft de jeugdrechter bevoegdheid over, wanneer geldt de uithandengeving, de banden met andere sectoren, ... Ook voor jongeren die betrokken zijn, is het moeilijk om te vatten hoe alles werkt. Het gevolg is dat de doelstellingen van een rechtvaardig rechtssysteem aan hen voorbijgaan, ze de

¹ Arktos is een vormingsorganisatie voor jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties; www.arktos.be

² Goedseels, E., Detry, I., (2008) Onderzoek met betrekking tot de productie en wetenschappelijke exploitatie van statistische gegevens op het gebied van jeugddelinquentie en jeugdbescherming. Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie.

³ Vettenburg, N., Elchardus, M. en Walgraeve, L (red.) (2007) Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen uit JOP-monitor 1.

band tussen de maatregelen en hun daden weinig rechtvaardig achten en het gevoel krijgen geen grip meer te hebben op hun situatie. En dit is zeker niet bevorderlijk voor de **emancipatie** van deze jongeren.

De Vlaamse Jeugdraad had tijdens zijn traject veel aandacht voor de negatieve berichtgeving over dit thema en de harde reacties van politici en burgers. Gelukkig werden deze genuanceerd door mensen uit de sector en door academici, zeer weinig jongeren werden zelf gehoord. De Vlaamse Jeugdraad heeft daarom in zijn traject expliciet gekozen om ook jongeren, die al te maken gekregen hadden met het jeugdrecht, een plaats te geven. De **kracht van jongeren** is het uitgangspunt in alles wat de Vlaamse Jeugdraad onderneemt. Ook in dit thema blijven we geloven in de jongeren. Jongeren moeten verantwoordelijk gesteld worden voor hun daden, en daar moeten maatregelen aan gekoppeld worden. Op deze manier leren ze omgaan met hun rechten en plichten en kunnen ze verantwoordelijkheid opnemen ten opzichte van zichzelf en de samenleving. Hiervoor moeten de maatregelen constructief zijn en op maat van jongeren.

We geloven bovendien ook in de kracht van jongeren om over dit thema hun mening te geven, hun ervaringen te verwoorden. Deze kracht willen we tonen aan de beleidsmakers. En het is deze **stem** die we in alles wat over dit thema wordt gezegd en geschreven vaak missen.

Voor de Vlaamse Jeugdraad is het essentieel om op elk moment de jeugddelinquentie te plaatsen in een **groter kader**. We vinden uiteraard dat jongeren verantwoordelijkheid moeten nemen. Dit moet echter in een kader gebeuren waarin jongeren kansen krijgen en er ruimte gecreëerd wordt voor jongeren. De tolerantie ten opzicht van jongeren is vandaag de dag vaak ver te zoeken en hun gedrag wordt door velen vlug beschouwd als overlast.

Dit groter kader heeft voor ons ook te maken met het voorkomen van delinquentie, hier komen we later in ons advies nog op terug. Dit maakt voor ons immers ook deel uit van het omgaan met jeugddelinquentie. Degelijke huisvesting, een kwaliteitsvol onderwijsstelsel voor alle leerlingen, toegankelijk jeugdwerk, ... dit zijn belangrijke elementen in de samenleving, die ervoor zorgen dat jongeren er hun plaats vinden en kunnen zijn wie ze zijn. Bovendien willen we erop wijzen dat nog steeds veel meer jongeren slachtoffer van geweld zijn dan dader en dat het aandeel volwassenen die feiten plegen veel hoger blijft: het aantal aangemelde misdrijven dat toegeschreven kan worden aan meerderjarigen ligt immers acht keer hoger dan het aantal dat toegeschreven kan worden aan minderjarigen⁴. Dit blijkt helaas niet altijd uit de aandacht die door de media wordt gegeven aan jeugddelinquentie.

3. Het advies

JEUGDRECHT voor de Vlaamse Jeugdraad

Vooraleer van start te gaan met onze adviezen, willen we kort verduidelijken wat *jeugdrecht* betekent voor de Vlaamse Jeugdraad. We leggen de focus op jongeren die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, maar we wijzen tevens op duidelijke linken met bijvoorbeeld de vrijwillige en gedwongen hulpverlening. De principes die we belangrijk vinden bij reacties op delinquent gedrag kunnen veelal ook gevolgd worden bij de hulpverlening.

De positie van kinderen en jongeren in rechtszaken van anderen (bvb bij echtscheidingen) zijn voor ons ook een deel van jeugdrecht, maar komen in dit advies minder aan bod, omdat de focus tijdens het traject op jeugddelinquentie lag.

Informatie & communicatie OP MAAT – transparantie in dossier

Jongeren moeten de kans krijgen hun volledige verhaal aan de jeugdrechter te vertellen. (stelling jongerentraject)

Jongeren moeten een beter zicht krijgen op de werking van justitie en de inhoud van hun dossier. (stelling jongerentraject)

Politie, advocaten, jeugdrechters en –consulenten moeten verstaanbaar communiceren met het hele netwerk rond jongeren. (stelling jongerentraject)

De jongeren zouden hun consulent moeten kunnen kiezen via een persoonlijk gesprek. (stelling jongerentraject)

⁴ Goedseels, E., Detry, I., (2008) Onderzoek met betrekking tot de productie en wetenschappelijke exploitatie van statistische gegevens betreffende jeugddelinquentie en jeugdbescherming. Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie.

De Vlaamse Jeugdraad pleit voor **informatie en communicatie op maat** van jongeren. Begrijpt de jongere de brieven die hij ontvangt? Begrijpt de jongere de maatregel die uitgesproken wordt? Begrijpt de jongere waar zijn dossier zit? Heeft hij zicht op wat hem te wachten staat? ...

We staan erop dat er duidelijk gecommuniceerd wordt met de jongere en met het netwerk van de jongere (zijn ouders, de school, eventueel vrienden en vrijetijdsnetwerk). En dit op verschillende niveaus: zowel bij de politie, het parket, de jeugdrechter, de sociale dienst, de hulpverleners, ... En eveneens tussen de verschillende niveaus. Op deze manier vermindert de kans dat jongeren te vaak van het kastje naar de muur worden gestuurd of hun verhaal twintig keer moeten vertellen. Jongeren zullen zich ook meer betrokken voelen wanneer ze onmiddellijk begrijpen wat er aan hen wordt verteld, wanneer ze zich aangesproken voelen.

Duidelijke communicatie zorgt bovendien voor meer **transparantie** in de dossiers van de jongeren, een tweede element waarvoor we pleiten. Jongeren vragen immers om goed op de hoogte gehouden te worden van de verschillende fasen in de ganse procedure: wat is er al geweest, en wat volgt er nog? Het is aan de actoren bij de verschillende instanties om dit telkens goed te kaderen voor de jongeren, en dit in een begrijpbare taal.

We verwijzen hier ook graag naar de opleidingen over jeugdrecht voor advocaten. We zijn blij dat deze bestaan, en dat daarin een basispakket over de leefwereld van jongeren en het omgaan met jongeren aan bod komt. Het lijkt ons echter logisch dat ook jeugdrechters dergelijke opleidingen krijgen. De leefwereld van de rechters staat nu soms mijlenver af van de leefwereld van jongeren. Bestaande vormingsmogelijkheden mogen intensiever zijn en beter op elkaar afgestemd worden. En net zoals er in de arbeidsrechtbanken momenteel lekenrechters actief zijn, zien we dat ook mogelijk voor de jeugdrechtbanken. Kunnen mensen met kennis van de leefwereld van jongeren geen plaats nemen naast de jeugdrechter? Op die manier wordt de leefwereld van de jongeren meer ingebracht in het verhaal en het oordeel van de rechter.

We vragen om alleen advocaten die een opleiding jeugdrecht gevolgd hebben, te laten pleiten voor jongeren. Op deze manier krijgen jongeren vanuit hun zwakke positie de meest gekwalificeerde bijstand. En zo worden mistoestanden vermeden waarbij (jonge) advocaten, met een beperkte kennis betreffende jeugdzaken, pleiten voor jongeren.

Reageren op feiten

De wachtlijsten zijn veel te lang. (stelling jongerentraject)
Een kind onder de 16 jaar hoort niet in een instelling waar ook oudere jongeren zitten omdat hij/zij dan meer afleert dan bijleert. (stelling jongerentraject)
Kinderen kiezen niet om opgesloten te worden. (uitspraak jongerentraject)
De instelling helpt me met mijzelf, om voor mezelf te zorgen. (uitspraak jongerentraject)
Justitie strenger voor boefjes. (De Morgen 16/10/2007)
Heropvoedingskampen voor criminele jongeren. (Het Nieuwsblad, 2/5/2008)
Gevangenis voor kinderen vind ik helemaal geen goed idee. Stel dat ze mij op mijn veertiende hadden opgesloten, dan was ik alleen maar kwader geworden. (getuigenis jongeren in Humo)

Jongeren die een feit hebben gepleegd krijgen een maatregel⁵ opgelegd. We vinden het normaal dat jongeren verantwoordelijk worden gesteld voor hun daden en dat ze hiervoor een maatregel krijgen. Wij sommen een aantal **principes** op waar wij achter staan bij deze maatregelen.

Een maatregel moet **constructief** zijn en **op maat** van de jongere, rekening houdend met het **gepleegde delict en met de totale context** waarin de jongere zich bevindt. We wijzen erop dat jongeren nog een heel leven voor zich hebben en dat het daarom zeker de moeite is om in hen te investeren. Wanneer dit op een constructieve manier gebeurt, wanneer jongeren kansen krijgen en ruimte krijgen om dit te realiseren, is de kans groter dat ze hun plaats in de samenleving vinden. De reactie moet **contextgericht** zijn. Het netwerk rond de jongere moet zoveel mogelijk betrokken worden. Het is een 'contradictio in terminis' om jongeren te begeleiden of opnieuw op te voeden in een

⁵ We gebruiken in dit advies verschillende termen voor die maatregelen: reacties – maatregelen – straffen. We weten dat jongeren niet kunnen gestraft worden volgens de huidige wetgeving, maar we weten ook dat in de hoofden van de jongeren een maatregel wel ervaren wordt als een straf.

(afgesloten) instelling. Begeleiden en heropvoeden moet gebeuren in direct contact met de familie, de school en de sociale omgeving. We begrijpen dat het weghalen van een jongere uit zijn vertrouwde omgeving soms noodzakelijk is, maar dit kan enkel uit noodzaak voor de veiligheid van de jongere of zijn omgeving. Begeleiding moet er telkens op gericht zijn om dit contact te herstellen en het samenleven terug mogelijk te maken.

De reactie moet gericht zijn op echte (re)**integratie in de maatschappij**. Jongeren moeten daarbij zo goed mogelijk begeleid worden: scholing, toekomstperspectieven, ...

Een **intensieve begeleiding** is noodzakelijk. Een pedagogische aanpak moet primeren op een repressieve aanpak. Hierin past het contextgericht werken, gericht op herintegratie in de maatschappij.

De **doelstelling** van een maatregel moet duidelijk zijn. We sluiten vrijheidsberoving van een jongere niet per definitie uit, maar vinden dat hiervoor een duidelijk traject moet opgesteld worden, met een duidelijke doelstelling. Het bepalen van die doelstelling geldt trouwens voor elke maatregel. Op deze manier wordt duidelijk waarnaar men wil toewerken, en wat voorop staat. Er kan ook duidelijk gekeken worden of de jongere op het einde van de maatregel de doelstelling bereikt heeft en verder kan.

Een laatste principe dat we vooropstellen bij het opleggen van maatregelen is dat de **maatregelen in tijd zoveel mogelijk worden afgebakend**. Voor ons zorgt dit voor een betere garantie van de rechtswaarborgen voor jongeren.

Om deze principes te realiseren is een **gevarieerd en voldoende uitgebreid pakket van maatregelen** noodzakelijk. Op die manier kunnen jongeren een reactie krijgen die in verhouding staat tot de gepleegde feiten en waar zij de meeste nood aan hebben. Door de wetwijziging van 2006 werd het maatregelenpakket uitgebreid, met onder meer een wettelijke verankering van de herstelgerichte reacties. Het herstelrechtelijke gedachtegoed vinden we een goed uitgangspunt voor het opleggen van maatregelen aan jongeren: zowel de jongere, het slachtoffer, als de context worden mee in rekening genomen en er wordt gewerkt naar herstel. Het **herstelgericht groepsoverleg** (hergo) vinden hier een zeer goed instrument voor, zeker omdat het netwerk van de jongere een expliciete rol krijgt. We pleiten ervoor dat de toepassing ervan vergroot. Jongeren die niet starten aan hergo, moeten een alternatieve maatregel opgelegd krijgen en mogen niet zomaar vrijuit gaan.

De gewijzigde wet voorziet in de mogelijkheid tot een uitgebreid pakket maatregelen. Er dient nu vooral werk gemaakt te worden van een doorgedreven samenwerking tussen de verschillende actoren en geledingen opdat deze mogelijkheden optimaal aangewend kunnen worden. Dit betekent tevens investeren in opleiding en vorming van het hele veld. Zolang het een versnipperd en slecht communicerend veld blijft, blijft de jongere de dupe.

Een voldoende uitgebreid aanbod betekent voor ons echter ook dat het aanbod voldoende groot moet zijn, zodat jongeren geen maanden op een wachtlijst moeten staan vooraleer hun maatregel kan uitgevoerd worden. In deze context wijzen we ook graag op het probleem van de oneigenlijke plaatsingen in de gemeenschapsinstellingen en de vraag naar meer opvangplaatsen voor jongeren met psychische problemen. Een afstemming tussen verschillende beleidsdomeinen is hiervoor noodzakelijk.

Tot slot willen we in deze paragraaf nog twee heikle punten aankaarten: mogen jongeren opgesloten worden in een jeugdgevangenis en wat met de uithandengeving?

Het is duidelijk dat de principes die we vooropstellen niet stroken met de gedachte van een **jeugdgevangenis**. Het afzonderen en opsluiten van jongeren op een plaats met een gevangenisregime duidt volgens ons op een enge en te repressieve visie op de aanpak van jeugddelinquentie.

De **uithandengeving** kan voor de Vlaamse Jeugdraad evenmin. Vooral omdat de uithandengeving indruist tegen de bepalingen van het Internationaal Verdrag betreffende de Rechten van het Kind. Het Comité voor de Rechten van het Kind, het toezichthoudende orgaan binnen de VN op de uitvoering van het Internationaal Verdrag, merkt op dat minderjarigen niet berecht mogen worden volgens het strafrecht voor volwassenen. Bij de uithandengeving gebeurt dat wel, al is dat voortaan binnen een bijzondere kamer van de jeugdrechtbank en door rechters die een opleiding hebben gehad. We pleiten ervoor dat er binnen het jeugdrecht zelf voldoende mogelijkheden gecreëerd worden om aan deze jongeren een maatregel op te leggen. Het kan niet zijn dat enkel "makkelijk hanteerbare" zaken door de jeugdrechtbanken behandeld worden. **Het jeugdrecht moet voor ons van toepassing zijn op ALLE minderjarige delinquenten.**

Afhandeling van maatregelen

Ze kennen me al. Maar ze moeten vergeten wat ik vroeger gedaan heb. Je leert van je fouten. De jeugdrechter heeft me de kans gegeven om me te bewijzen, de politie moet me ook de kans geven. (uitspraak jongerentraject)

Na 18 jaar mag je niet meer geconfronteerd worden met je vroegere fouten. (stelling jongerentraject)

Een dossier van een minderjarige blijft momenteel vaak geopend bij de jeugdrechtbank tot hij/zij 18 jaar is, hoewel er in het maatregelenpakket steeds termijnen zijn voorzien. Hierbij stellen we ons een aantal vragen. We begrijpen dat er op deze manier snel ingespeeld kan worden op nieuwe zaken die zich voordoen, en dat het soms in het belang van de jongere kan zijn om te verwijzen naar vroegere zaken of naar de situatie waarin de jongere opgroeit. Maar toch is het voor jongeren belangrijk om na de afronding van een maatregel met een propere lei te kunnen beginnen. Het geeft hen opnieuw greep op de situatie. We stellen voor om na de afronding van een opgelegde maatregel in overleg met de jongere te bekijken of ze verdere begeleiding wensen. Nu voelen ze zich blijvend geïsoleerd.

Hierbij is het uitermate belangrijk dat de tijd tussen het gepleegde feit en de zitting ten gronde, waar de eventuele schuld van de minderjarige wordt vastgesteld, en hij een maatregel opgelegd kan krijgen, niet te lang is. Hoewel de wet bepaalt dat een termijn van zes maanden is voorzien, blijkt in de praktijk dat jongeren vaak pas na een jaar of zelf nog later voor de jeugdrechtbank dienen te verschijnen. Het hoeft geen betoog dat het weinig zinvol is een jongere te bestraffen voor feiten die reeds lange tijd tot het verleden behoren.

Daarnaast is de 18de verjaardag voor veel jongeren een belangrijk moment in hun leven. Een expliciete vraag van de jongeren uit het jongerentraject is om vanaf hun 18de niet meer geconfronteerd te worden met fouten uit het verleden. We vragen dan ook dat feiten en maatregelen niet meer zichtbaar zijn in hun latere leven.

We zijn er wel voorstander van dat gasten die voor hun 18de een feit hebben gepleegd, ook na hun 18de verjaardag nog verder begeleid kunnen worden. Dit biedt jongeren instrumenten om hun verdere leven in handen te nemen. Dit geldt zeker bij problematische opvoedingssituaties. De mogelijkheden daartoe werden door de wetwijziging van 2006 uitgebreid.

Hoe jeugd delinquentie voorkomen?

Voor de Vlaamse Jeugdraad is het voorkomen van delinquentie een deel van het omgaan met delinquentie. We besteden er daarom in ons advies ook aandacht aan. We benadrukken wel dat dit niet de kern van ons advies is en nog veel verder kan en moet uitgewerkt worden.

Om werk te maken van preventie moeten we te weten komen hoe het komt dat jongeren op het foute pad terechtkomen en overgaan tot het plegen van feiten.

Als het over jongeren en grensoverschrijdend gedrag gaat, is in veel jeugdcriminologische literatuur⁶ terug te vinden dat dit een normaal verschijnsel is. Vooral tijdens de adolescentiefase gaan jongeren door een turbulente periode, waarin zij leren omgaan met nieuwe vrijheden en verantwoordelijkheden, nieuwe gedragingen en sociale rollen aanleren, experimenteren, regels in vraag stellen en grenzen aftasten. Deze adolescentieperiode is in principe en mits de nodige ondersteuning en opvolging door de omgeving van voorbijgaande aard.

Deze opvolging en ondersteuning door de omgeving van de jongeren is zeer belangrijk. Investeren in dit netwerk, zeker wanneer uitsluiting dreigt, is meer dan nodig. We zien heel wat positieve projecten waarbij men zich daarvoor inspant. Als voorbeeld verwijzen we naar het project 'Ligand' van Oranjehuis vzw, dat werd voorgesteld op het Kletske Jeugrecht. Men organiseert daar rondetafels voor jongeren die al moeilijk gedrag stellen, maar waar er nog geen escalatie is geweest. Centraal in deze methodiek staat niet het straffen van de betrokken jongere, maar wel het mobiliseren van de context rond de jongere. Met als doel om de jongere uit zijn isolement te halen en terug in te sluiten in zijn netwerk. We vinden het belangrijk om verder te blijven investeren in deze projecten en zelfs om

⁶ Burssens, D. (2007), Criminaliteit bij jongeren en jongvolwassenen in Vlaanderen. In Welwijs, 2007 jaargang 18 nr. 4, p 9

van deze projecten structurele werkingen te maken. In het Globaal Plan Jeugdzorg⁷ van de minister van Welzijn wordt dit contextgericht werken naar voren geschoven als werkprincipe om het hulpaanbod verder uit te bouwen.

Maar niet enkel de **welzijnssector** heeft een bijdrage te leveren tot het welbevinden van jongeren, ook andere sectoren in onze samenleving kunnen dit doen. We gaan kort in op twee essentiële sectoren, namelijk het onderwijs en de vrijetijdssector.

Als we in de krant lezen dat de beleidsmakers in Californië de leesvaardigheid van negenjarigen gebruiken om te voorspellen hoeveel van hen later in de criminaliteit terechtkomen, en om te berekenen hoeveel bijkomende gevangencellen ze moeten bouwen⁸, zijn we sterk verontwaardigd. We gaan er immers van uit dat een overheid, bij de vaststelling van een mindere leesvaardigheid, zou beslissen om daar sterk in te investeren. Het **onderwijs** moet **kwaliteitsvol** zijn, zodat elke jongere zich er thuis voelt en er iets kan leren. Hiervoor is het noodzakelijk dat er voldoende individuele aandacht naar elke jongere gaat, dat er op deze manier werk wordt gemaakt van gelijke onderwijskansen, ... Vandaag is er een onderwijsbeleid dat hier aandacht voor heeft. We pleiten ervoor dit verder uit te bouwen. Over de kwaliteit van het onderwijs willen we in dit advies niet uitweiden, maar wel aanstippen dat het ook hier belangrijk is voor alle jongeren om zich goed te voelen en ingesloten te worden.

Daarnaast is er de '**vrijetijdssector**' (jeugdwerk, sportverenigingen,...). We horen vaak dat jongeren zich vervelen in hun vrije tijd, zich geïsoleerd voelen, geen vrienden hebben, ... De 'vrijetijdssector' biedt net hier een tegenwicht door een toffe tijd te bezorgen aan zoveel mogelijk jongeren, ook aan maatschappelijk kwetsbare jongeren. Naast een toffe tijd, geeft de georganiseerde vrijetijdsbesteding jongeren invloed op hun vrije tijd en positieve ervaringen. Deze hebben een belangrijke meerwaarde voor hun ontplooiing tot evenwichtige volwassenen en het vormgeven van hun eigen plek in deze samenleving. En dit op een wijze die niet expliciet wordt benoemd als preventie, maar wel een duidelijk preventieve waarde heeft. Uiteraard is het niet altijd eenvoudig voor een vrijetijdsorganisatie om alle jongeren te bereiken. We zijn er dan ook van overtuigd dat er o.a. nood is aan expertise-uitwisseling tussen de vrijetijdssector en andere sectoren waar men heel wat ervaring heeft om met die gasten om te gaan, bv. de bijzondere jeugdzorg. De overheid kan hier zorgen voor impulsen en stimulansen.

Onderzoek en cijfers als basis voor beleid

Tot slot stellen we ons de vraag of de toegenomen media-aandacht voor jongeren en criminaliteit ook betekent dat er daadwerkelijk een toename van de jeugdcriminaliteit is.

Uit de voorstelling van het onderzoek van de parketcijfers en de resultaten van de JOP-monitor op het Kletske Jeugdrecht bleek dat er in werkelijkheid geen sprake is van een stijgende en zwaarder wordende jeugdcriminaliteit. We zijn ons ervan bewust dat een onderzoek van de parketcijfers om verschillende redenen niet de volledige criminaliteitscijfers in beeld brengt, maar het geeft zeker een indicatie. De bevindingen uit de JOP-monitor zijn een mooie aanvulling, en bovendien staat de bevragingmethode van de JOP-monitor (zelfrapportage) binnen de criminologische wetenschappen bekend als zeer betrouwbaar om trends in delinquentie vast te stellen⁹.

We geven graag enkele cijfers mee. In 2005 maakten 39.000 minderjarigen als verdachte van een 'als misdrijf omschreven feit' het onderwerp uit van een proces-verbaal. Dat is 5,5% van alle jongeren tussen 12 en 18 jaar. Dit aantal is niet beduidend hoger dan in de jaren tachtig.

Het gaat om volgende misdrijven: diefstal (43%), slagen en verwondingen (18%), verkeersmisdrijven (14%), drugs (11%) en zogenaamde misdrijven tegen de openbare veiligheid (wapendracht of weerspanning) (10%). De zwaarste misdrijven die de meeste persaandacht krijgen vormen 0,08% van alle aangemelde misdrijven.

Dat de jeugdcriminaliteit niet significant gestegen is, blijkt niet enkel uit officiële cijfers van politie en parket, maar ook uit onderzoeken waarbij jongeren zelf bevragd worden.

⁷ Globaal Plan Jeugdzorg – Vlaams Minister Inge Vervotte (2006)

⁸ De Standaard, 28 februari 2008, p 15, Van school zonder diploma, Reportage Amerika's problemen (1)

⁹ Burssens, D. (2007), Criminaliteit bij jongeren en jongvolwassenen in Vlaanderen. In Welwijs, 2007 jaargang 18 nr. 4 (p 9-13)

Dit is een pleidooi om verder en uitgebreider te onderzoeken wat de **omvang van de jeugddelinquentie** in België is. We vinden het noodzakelijk dat daar werk van gemaakt wordt. Maar tevens wijzen we op de noodzaak om de **efficiëntie en effectiviteit van de maatregelen** na te gaan. We vernemen vanuit het werkveld dat alternatieve maatregelen veel betere resultaten opleveren dan het opsluiten van jonge delinquenten. Maar door een schrijnend gebrek aan statistieken, is dit moeilijk om te bewijzen. De eerste onderzoeken naar de doeltreffendheid van hergo (Herstelgericht groepsoverleg; ingevoerd door de wetwijziging van 2006) zijn wel gestart. Instellingen houden cijfers bij over de mate waarin de minderjarige het traject met succes heeft afgewerkt, maar dat zegt zeer weinig over de vraag of hij op het goede pad komt of blijft.

De Vlaamse Jeugdraad pleit dan ook voor een **investering in cijfers en onderzoek**. In de eerste plaats betekent dit voor ons het juist voorstellen en gebruiken van het cijfermateriaal dat voorhanden is, maar ook het opvolgen van het succes van de (nieuwe) maatregelen die ingevoerd zijn door de wetwijziging van 2006 (hergo, alternatieve maatregelen) en de effecten op lange termijn. We weten dat er hier een aantal moeilijkheden zijn met betrekking tot privacy na de 18de verjaardag van de betrokkenen. Maar volgens ons kan er nog meer werk worden gemaakt van stimulansen voor dergelijk onderzoek.

We zijn dan ook blij te horen dat federaal minister van Justitie Jo Vandeurzen een onderzoek laat uitvoeren naar de oneigenlijke plaatsingen in de gemeenschapsinstellingen. Op deze manier hoopt de minister dat er duidelijkheid komt over de noodzaak aan extra plaatsen voor jeugdige criminelen die dan eventueel in gevangenissen zouden worden gecreëerd.

4. Besluit

De Vlaamse Jeugdraad pleit voor een jeugdrecht waarin alle jongeren een plaats krijgen en op hun maat worden opgevangen.

Op het Kletske Jeugdrecht werd duidelijk dat jeugdbeleid voor de minister van Justitie op de derde plaats staat op zijn prioriteitenlijst. We zijn daar blij om en hopen tijdens deze beleidsperiode hier positieve resultaten van te zien.

Wij zetten onze kernpunten op een rij.

De Vlaamse Jeugdraad vraagt dat **jongeren betrokken** worden bij het beleid dat gevoerd wordt op het gebied van jeugddelinquentie. Met dit advies, waarin hun stem en hun mening centraal staat, geven wij alvast een aanzet.

De Vlaamse Jeugdraad roept de beleidsmakers, media en burgers op om jeugdrecht en jeugddelinquentie te blijven zien in het **grotere kader** van deze samenleving. We moeten waakzaam zijn voor de uitvergroting van unieke zaken waaraan onmiddellijk gevolgen worden gekoppeld.

Op maat werken van jongeren is de kern van onze boodschap. In de eerste plaats op maat **informatie bieden en communiceren** met de betrokken jongeren. In de tweede plaats werk maken van **transparantie** in de dossiers van jongeren. Het is hierbij noodzakelijk dat de betrokken actoren (concreet jeugdadvocaten en –rechters) hiervoor voldoende instrumenten in handen krijgen via vorming. Jongeren geven dit zelf aan en we geloven erin dat zij op die manier meer betrokken zijn bij hun dossier en meer grip kunnen krijgen op hun situatie, wat een basis is om opnieuw hun plaats in de samenleving te vinden. Bovendien is de samenwerking op het veld de basis voor het welslagen en uitdragen van de achterliggende filosofie in de wet.

Het werken op maat is tevens van belang bij het **reageren** op jeugddelinquent gedrag. De Vlaamse jeugdraad vindt het belangrijk dat deze reacties een aantal principes volgen. In het bijzonder: reacties moeten **constructief** zijn en **op maat**, ze moeten **contextgericht** zijn en gericht op **integratie** in de samenleving. Dit kan volgens ons enkel door **intensieve begeleiding** waarbij de pedagogische aanpak primeert. De **doelstelling** van de maatregel moet duidelijk geformuleerd worden en maatregelen moeten **afgebakend** worden **in tijd**. De invoering van het herstelrecht door de wetwijziging van 2006 is volgens ons zeer positief geweest, en zoals nu bepaald wordt in de wet, moet dit ook de eerste reactie zijn op delinquent gedrag.

Om te werken volgens deze principes is het noodzakelijk dat er een **gevarieerd en voldoende uitgebreid pakket van maatregelen** bestaat. Het is op dit niveau ook dat de verschillende overheden moeten samenwerken.

De Vlaamse Jeugdraad is **geen** voorstander van **jeugdgevangenissen of uithandengeving**. We vinden dat alle jongeren binnen het jeugdrecht moeten kunnen berecht worden. Een gevangenisregime als reactie is niet wat wij vooropstellen. Jongeren mogen enkel van hun vrijheid beroofd worden, wanneer dit noodzakelijk is voor de veiligheid van zichzelf en hun omgeving, maar ook dan enkel in combinatie met een herintegratie in de maatschappij.

Als een maatregel is afgelopen, moet het dossier van die jongere gesloten worden binnen de jeugdrechtbank. Dit zorgt ervoor dat de jongere verder kan met een propere lei.

De Vlaamse Jeugdraad stipt in dit advies ook het belang aan van het **voorkomen van delinquent gedrag**. Jongeren moeten in de verschillende sectoren van de samenleving zoveel mogelijk ingesloten worden. Hiertoe moeten die sectoren de nodige instrumenten krijgen. Het netwerk rond de jongere moet zoveel mogelijk betrokken worden bij dat insluiten.

Tot slot pleit de Vlaamse Jeugdraad voor een goed gebruik van **cijfers en onderzoek** en voor het blijven investeren in onderzoek. Onderzoek naar de omvang van de jeugdcriminaliteit, maar ook naar de effectiviteit en efficiëntie van maatregelen.

We hopen op de bereidheid van de ministers van Welzijn en Justitie om tegen de stroom in te zwemmen en dit advies mee te nemen in hun zoektocht naar antwoorden op jeugddelinquentie. We zijn ons ervan bewust dat onze aanbevelingen niet altijd eenvoudig of evident zijn. Maar de toenemende verstrenging en focus op de publieke veiligheid kan niet rekenen op de steun van de Vlaamse Jeugdraad. We pleiten ook voor een blijvende evaluatie van bestaande maatregelen. Dit met de noodzakelijke betrokkenheid van jongeren.